

**УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ РОБОТИ ІЗ ВИВЧЕННЯ
МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО СТАНУ ТА МОРАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ У РОДИНАХ
ПРАЦІВНИКІВ ТА КУРСАНТІВ ОВС**

На всіх етапах діяльності органів внутрішніх справ (далі – ОВС) кадрова робота була і залишається ключовою з точки зору її значення для забезпечення найбільш ефективного функціонування органів, служб та підрозділів системи МВС України. Більшість прорахунків у діяльності ОВС були наслідком саме незадовільної роботи з кадрами (персоналом), елементом якої є кадрова робота, під якою необхідно розуміти одну із форм роботи з кадрами (персоналом), яка здійснюється кадровими апаратами (службами, підрозділами), і полягає здебільшого у підготовці необхідних документів з питань укомплектування ОВС високопрофесійним персоналом його ротації, присвоєння спеціальних звань, організації професійного навчання, оцінювання його роботи, ведення обліку дисциплінарної документації, вивільнення тощо.

Проблематика кадрової роботи завжди перебувала у полі зору науковців свідченням чого є наукові праці М. Ануфрієва, О. Бандурки, В. Бесчастного, П. Коптева, В. Петухова, В. Пішкіна, В. Посметного, І. Совгіра, С. Ярового та інших вчених. Проте такий її напрям, як вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів ОВС спеціально не аналізувався, в існуючих наукових працях це питання досліджувалось фрагментарно або в рамках ширшої проблематики, без комплексного підходу, що підкреслює актуальність обраного напрямку наукового пошуку. Метою цієї статті є удосконалення кадрової роботи із вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів ОВС. Наукова новизна статті визначається тим, що у ній подані пропозиції щодо удосконалення соціального забезпечення працівників ОВС у цілому та з питань підвищення якості кадрової роботи із вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів ОВС зокрема.

Аналіз законодавчих та відомчих актів МВС як загального спрямування, так і тих, які безпосередньо стосуються роботи з персоналом в ОВС, дає змогу зробити висновок, що соціальне забезпечення, вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату є завданням, функцією, обов'язком не ли-

ше кадрових апаратів та їх працівників, а й таких структур та окремих посад в системі ОВС як:

1. Міністерство внутрішніх справ. Так, у п.п. 27, 30 Положення про Міністерство внутрішніх справ зазначено, що воно «вживає відповідно до законодавства заходів щодо забезпечення соціального захисту осіб рядового і начальницького складу та працівників органів внутрішніх справ», «вносить відповідним органам виконавчої влади пропозиції щодо будівництва... споруд соціально-побутового призначення та житла» [1].

2. Департамент роботи з персоналом Міністерства внутрішніх справ України. У п. 2.12. Положення про Департамент роботи з персоналом зазначено, що «організацію соціальної роботи з працівниками органів і підрозділів внутрішніх справ» віднесено до його основних завдань; «участь в організації вивчення і сприянні вирішенню соціально-побутових проблем працівників ОВС» та «надання матеріальної допомоги тим категоріям працівників, які її потребують» визначено п.п. 3.42, 3.45 вказаного Положення як його функції [2].

Відділи (відділення, групи) роботи з персоналом ОВС, вирішення питань соціального захисту працівників органів внутрішніх справ, у тому числі і вирішення соціально-побутових питань працівників ОВС відповідно до п. п. 2.2, 2.6, 3.1, 3.3, 3.5, 4.6.5 Типового положення про відділ (відділення, групу) роботи з особовим складом ОВС є одночасно завданням, функцією та обов'язком цих підрозділів [3].

4. Відділи (відділення, групи) виховної та соціальної роботи в ОВС, які відповідно Типового положення про відділ, відділення, групу виховної, соціальної роботи та психологічного забезпечення управління, відділів по роботі з особовим складом [4], Положення про організацію виховної роботи з особовим складом органів і підрозділів внутрішніх справ України [5], наказу МВС «Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ» [6], Методичних рекомендацій з організації та проведення індивідуальної виховної роботи з особовим складом органів і підрозділів внутрішніх справ України [7] виконують найбільший обсяг завдань із вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів. Так, відвідування працівника за місцем його проживання (за його згодою) з метою вивчення: морально-психологічного стану в його сім'ї; міжособистісних взаємин між членами його родини, їх впливу на виконання службових обов'язків; матеріального забезпечення та побутових умов прожи-

вання віднесено цими нормативними актами до основних форм індивідуальної роботи.

5. Керівники (начальники органу, підрозділу, служби) ОВС, які повинні «постійно турбуватись про підлеглих» (ст. 1 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України) [8], що безпосередньо, та, мабуть, у першу чергу, стосується вирішення соціально-побутових питань їх підлеглих. Однак у ст. 8 цього ж нормативного акту вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах підлеглих їм працівників не віднесено до їх безпосередніх обов'язків. Теж саме стосується і професійно-кваліфікаційних характеристик керівників (начальників) ОВС. Відповідні пропозиції з цих питань будуть подані нами.

6. Наставник, який, відповідно до п. 4.6 Положення про наставництво в органах внутрішніх справ України [9], повинен «знати сімейно-побутові умови свого підшефного, за необхідності сприяти їх поліпшенню».

Більше того, у ст. 17 Конституції України зазначено, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей» [10], а в ст. 22 Закону України «Про міліцію» [11] закріплено, що «держава гарантує працівникам міліції соціальний захист». Тобто відповідно до наведених вище законодавчих норм держава бере на себе певні зобов'язання у цій сфері, які, нажаль, не виконує, незважаючи на те, що Конституційний суд України тричі приймав рішення про неконституційність законів про державний бюджет стосовно позбавлення працівників ОВС гарантій соціального захисту, які передбачені вище приведеною статтею Закону України «Про міліцію». Необхідно зазначити і те, що «забезпечення соціальної справедливості та високого рівня соціально-правового захисту» (ст. 1 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України) є тими факторами, що сприяють досягненню службової дисципліни в органах внутрішніх справ.

З викладеного можна зробити такі висновки, що, по-перше, соціальний захист працівників ОВС, передбачений на конституційному, законодавчому та підзаконному рівні, здебільшого є декларативним; по-друге, вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів як один із засобів (методів) реалізації соціального захисту працівників ОВС визначений у нормативних актах як завдання, функція та обов'язок таких суб'єктів як: Міністерство внутрішніх справ України; Департамент роботи з персоналом Міністерства внутрішніх справ України; Відділи (відділення, групи) роботи з

персоналом ОВС; Відділи (відділення, групи) виховної та соціальної роботи в ОВС; керівники (начальники органу, підрозділу, служби) ОВС; наставники.

Нижче приводимо низку **пропозицій** щодо удосконалення роботи із вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників та курсантів:

1. Велика кількість суб'єктів у цій сфері вимагає утворення координуючого органу, яким, на нашу думку, має бути Відділ (відділення, група) виховної та соціальної роботи в ОВС, який у взаємодії з іншими суб'єктами, переважно із керівниками (начальниками) органів, служб і підрозділів та наставниками, зобов'язаний вивчати матеріально-побутовий стан та морально-психологічний клімат у родинах працівників та курсантів. Формою взаємодії Відділів (відділень, груп) виховної та соціальної роботи в ОВС з Міністерством внутрішніх справ України, Департаментом роботи з персоналом Міністерства внутрішніх справ України може бути підготовка необхідних пропозицій та рекомендацій щодо покращення соціального захисту працівників та курсантів ОВС; з Відділами (відділеннями, групами) роботи з персоналом ОВС – отримання необхідних анкетних даних, дисциплінарної статистики щодо окремого працівника (курсанта) тощо.

2. У зв'язку із тим, що вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату може здійснюватись не лише у родинах працівників чи курсантів ОВС, а й за місцем їх проживання, пропонуємо у нормативних актах використовувати таку норму: «вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників чи курсантів, або за місцем їх проживання».

3. Підставою для вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників чи курсантів або за місцем їх проживання має бути: 1) інформація від працівника (курсанта), який потребує покращення матеріально-побутових умов та морально-психологічного клімату; 2) інформація від інших осіб (наприклад, колег по роботі).

4. Вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників ОВС повинно здійснюватися з їх дозволу¹. Для вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах та за місцем проживання курсантів дозвіл не є обов'язковим.

¹ Вказане не стосується діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ОВС

5. Формою вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників чи курсантів або за місцем їх проживання є перевірки, які можуть бути плановими та позаплановими. Працівник (курсант), якого перевіряють, повинен знати про день і час цієї перевірки¹.

6. Потребує інтенсифікації пропозиція щодо розроблення та запровадження у структурних підрозділах ОВС так званого «соціального паспорту працівника ОВС», у якому б містилася інформація про соціальні проблеми окремого працівника та можливі шляхи їх вирішення.

Формами допомоги працівникам та курсантам ОВС, які перебувають у складних соціально-побутових та морально-психологічних умовах, можуть бути: запровадження обов'язкових одноразових грошових виплат, за умови надання такими працівниками (курсантами) відповідних довідок; соціально-психологічна реабілітація на базах відпочинку ОВС; надання додаткових відпусток; скорочений робочий день для таких працівників без зменшення їх заробітної плати; позачергове вирішення житлових проблем тощо.

8. У ст. 8 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України та професійно-функціональних характеристиках керівників (начальників), вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників чи курсантів або за місцем їх проживання необхідно передбачити як один із їх обов'язків.

9. Стан роботи із вивчення матеріально-побутового стану та морально-психологічного клімату у родинах працівників чи курсантів або за місцем їх проживання необхідно вважати одним із критеріїв оцінювання якості діяльності відповідних органів (служб, підрозділів), конкретних керівників та начальників.

10. Звернутися із колективною заявою від МВС до найвищих державних органів законодавчої та виконавчої влади щодо неухильного виконання неодноразових рішень Конституційного суду України про неконституційність законів про державний бюджет стосовно позбавлення працівників ОВС гарантій соціального захисту, які передбачені ст. 22 Закону України «Про міліцію».

До перспективних **загальних заходів** із удосконалення соціального забезпечення працівників ОВС ми відносимо такі: поперше, з метою підвищення престижу служби в ОВС, заінтересо-

¹ Зазначене положення не стосується перевірок, які здійснюються працівниками підрозділів внутрішньої безпеки.

ваності особового складу в ефективній роботі, запобігання про-
явам корупції та іншим правопорушенням необхідно продовжити
роботу з удосконалення системи оплати праці працівників ОВС.
Для цього слід підвищити стимулюючу роль посадових окладів та
окладів за спеціальне звання в системі оплати праці. Потрібно
консолідувати структуру зарплати та зменшити кількість її ком-
понентів, усунути внутривідомчі розбіжності в оплаті праці пра-
цівників ОВС. По-друге, необхідно створити умови щодо високої
мотивації працівників органів внутрішніх справ до оволодіння
знаннями, вміннями та навичками, необхідними для ефективного
здійснення їх професійної діяльності шляхом встановлення пря-
мого зв'язку між рівнем професійної підготовки та просуванням
по службі, присвоєнням чергових спеціальних звань та матеріаль-
ним забезпеченням. По-третє, дотримання на всіх рівнях ОВС
сформульованого у ст. 1 Про Дисциплінарний статут органів вну-
трішніх справ України принципу «забезпечення соціальної спра-
ведливості та високого рівня соціально-правового захисту», сут-
ність якого, на нашу думку, полягає: у викорененні диспропорції у
розмірі грошового забезпечення працівників ОВС, які обіймають
одні й ті самі посади, мають одну і ту ж вислугу та спеціальне
звання незалежно від місця служби (Київ чи Харків; Харківський
національний університет внутрішніх справ чи Дніпропетровсь-
кий державний університет внутрішніх справ; районний відділ
внутрішніх справ м. Києва чи районний відділ внутрішніх справ
м. Львова тощо); у відміні негативної практики так званої «зрівня-
лівки», тобто коли працівник ОВС одного і того ж виду начальни-
цького складу із вислугою не більше року отримує таку саму заробіт-
ну плату, як працівник, який має вислугу більше десяти років;
в обов'язковому врахуванні під час нарахування грошового за-
безпечення (надбавок, премій, доплат тощо) кількості неповноліт-
ніх дітей, які знаходяться на утриманні працівника ОВС. По-
четверте, пропонуємо розробити на загальнодержавному рівні
Програму забезпечення житлом військовослужбовців та праці-
вників державних військових формувань правоохоронної спрямо-
ваності, метою якої повинно стати розв'язання проблеми забезпе-
чення житлом цих категорій працівників та членів їх сімей шля-
хом вдосконалення механізмів його будівництва (придбання). Ос-
новними завданнями такої Програми повинні стати: удоскона-
лення порядку надання житла військовослужбовцям та працівни-
кам військових формувань правоохоронної спрямованості з ура-
хуванням вислуги років за рахунок коштів державного бюджету,
а також створення фонду службового житла; застосування фінан-
сово-кредитних механізмів державного довгострокового пільгово-

го та іпотечного кредитування, залучення додаткових джерел фінансування, використання потенційних можливостей вторинного ринку житла з метою здешевлення його вартості та збільшення за рахунок цього кількості отриманих квартир; посилення контролю та нагляду за порядком надання приватного та службового житла військовослужбовцям та працівникам військових формувань правоохоронної спрямованості; зняття соціально-психологічної напруженості у трудових колективах військовослужбовців та працівників військових формувань правоохоронної спрямованості.

Список літератури: 1. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Затверджено Указом Президента України від 17 жовтня 2000 р. // Офіційний вісник України. 2000. № 42. 2. Про затвердження Положення про Департамент роботи з персоналом Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України № 1372 від 13 листопада 2003 р. 3. Про затвердження Типового положення про відділ (відділення, групу) роботи з особовим складом управлінь, відділів робота з персоналом ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, УМВС України в областях, м. Севастополі та на транспорті: Наказ МВС № 1458 від 25 листопада 2003 р. 4. Про затвердження Типового положення про відділ, відділення, групу виховної, соціальної роботи та психологічного забезпечення: Наказ МВС України № 936 від 6 грудня 1999 р. 5. Про затвердження Положення про організацію виховної роботи з особовим складом органів і підрозділів внутрішніх справ України: Наказ МВС України № 1458 від 25 листопада 2003 р. 6. Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ: Наказ МВС України № 1458 від 25 листопада 2003 р. 7. Методичні рекомендації з організації та проведення індивідуальної виховної роботи з особовим складом органів і підрозділів внутрішніх справ України: Затверджені Наказом МВС № 2902 від 30 березня 2002 р. 8. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 лютого 2006 року № 3460. 9. Положення про наставництво в органах внутрішніх справ України: Наказ МВС України № 1458 від 25 листопада 2003 р. 10. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. 11. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВР УРСР. 1991. № 4.

Надійшла до редколегії 07.02.08